

Heeft mijn paard pijn, dokter?

drs. Thijs van Loon
Anesthesiologie

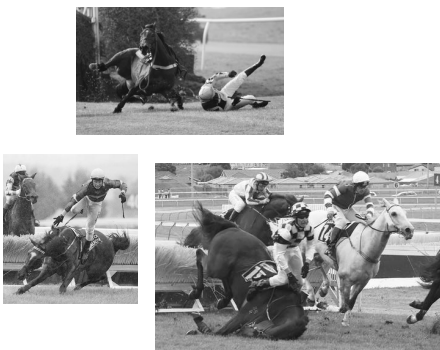
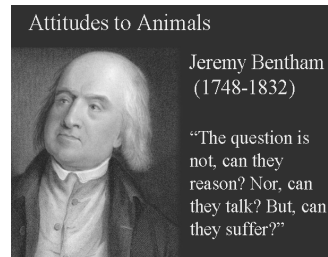
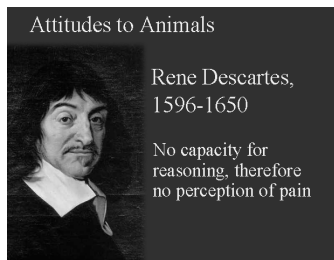
wat is pijn?

pijn *de; v(m)* -en 1 onaangenaam gevoel in (een deel van) het lichaam: met ~ en moeite niet zonder moeite, nauwelijks; geen centje ~ geen enkele last, moeite 2 verdriet

Pijn is een onaangename **sensorische** of **emotionele** ervaring welke geassocieerd is met **feitelijke** of **dreigende** weefselbeschadiging

Kunnen dieren pijn ervaren?

Heeft dit paard pijn?

Heeft deze pony pijn?

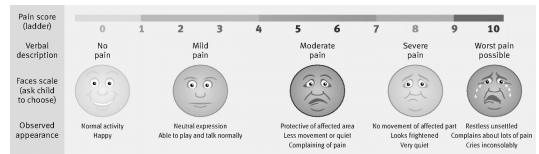
Heeft dit paard pijn?

Heeft dit paard pijn?

Hoe scoren we pijn in het ziekenhuis?

Wat is de moeilijkheid bij het beoordelen van pijn bij dieren?

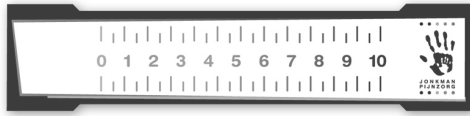
Hoe scoren we pijn bij paarden?

- Hemodynamische monitoring
- Reflex testen
- Analyse gedrag [incl. locomotie]

Grootste 'veterinaire valkuil'

'Ik zie geen abnormaal gedrag, dus het dier heeft geen pijn'

Hoe scoren we pijn bij paarden?

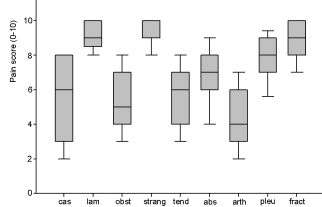
VAS score: continue schaal van 0-10

Waar let een dierenarts op bij het vaststellen van pijn?

Pijn parameter	Percentage van dierenartsen die deze parameter gebruiken (%)
belasting van been	50.0
hartfrequentie	46.9
zweeten	39.8
anorexie	39.8
gedrag	36.7
ernst van koliek/kreupelheid	32.8
ademfrequentie	25.0
algemene indruk van patient	14.1
rollen	12.5
lichaamstemperatuur	12.5

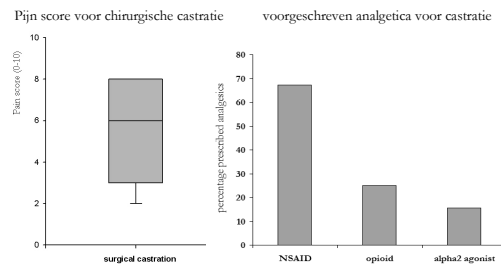
Dujardin en van Loon (2011)

VAS scores bij gebruik door Nederlandse paardendierenartsen

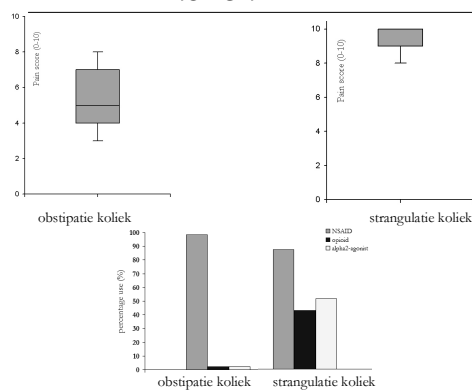
Dujardin en van Loon (2011)

castratie

Dujardin en van Loon (2011)

koliek

Zijn er andere manieren om pijn te meten?

Complexe meetsystemen

Composite Pain Scales

Composite Pain Scale (CPS) volgens Bussi eres et al. (2008)

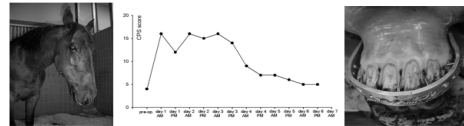
Fysiologische parameters 4x
(pols, ademhaling etc.)

Gedragsparameters 7x
(hoofdbewegingen, zweten, krabben etc.)

Interactieve parameters 2x
(reactie op geluid en aanraking)

In totaal maximaal 3 x 13 = 39 punten

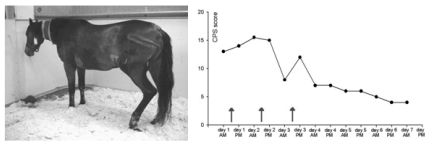
CPS bij schedeltrauma

Figure 4: Horse that was admitted with a complicated mandibular fracture (left panel). Middle panel shows individual CPS-scores of this patient that received mandibular nerve blocks with lidocaine+bupivacaine pre-operatively and systemic NSAIDs for 7 days. Right panel shows external fixation of the mandibula.

van Loon et al. (2010)

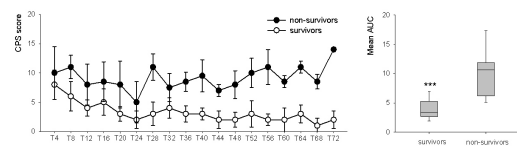
CPS bij trauma door onweer

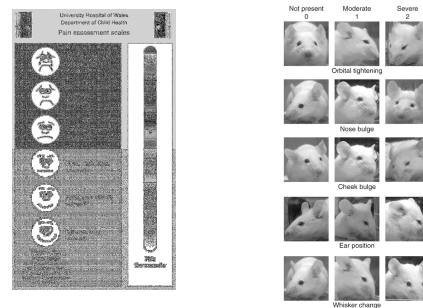
Figure 3: Horse that was admitted with severe soft tissue trauma at the head and front and hind limbs (left panel). Right panel shows individual CPS-scores of this patient that received multimodal analgesic treatment, including epidural morphine (red marks) and systemic NSAIDs.

van Loon et al. (2010)

CPS bij geopereerde koliekpaarden

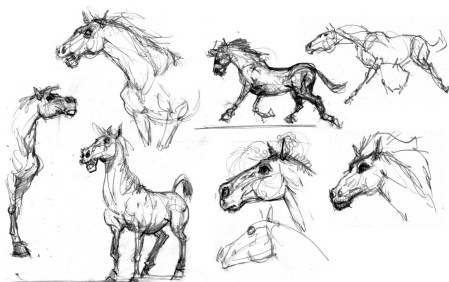

Pijnherkenning aan de hand van gezichtsuitdrukkingen

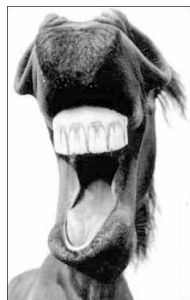
Langford et al. (2010) Nature methods

Wat zal de toekomst brengen in het pijnonderzoek?

Hoeveel pijn heb ik?

---

bedankt voor de
aandacht!